

MANAGEMENT AND ADMINISTRATION

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.1.2.5>

ADMINISTRACJA PUBLICZNA W DZIEDZINIE KULTURY JAKO ŚRODEK IDEOLOGIZACJI SPOŁECZEŃSTWA

Oleh Chechel

*doktor nauk w zakresie administracji publicznej, docent,
profesor Instytutu Administracji Publicznej i Polityki Kadrowej Narodowej Akademii Kadr Kierowniczych
Kultury i Sztuki (Kijów, Ukraina)
ORCID ID: 0000-0002-5092-9593
E-mail: zedat@ukr.net*

Adnotacja. Artykuł poświęcono problematyce praktycznej realizacji wpływów publiczno-zarządczych na sferę kultury w celu wprowadzenia przez ideologa do świadomości społecznej. Ujawnia treść i możliwości administracji publicznej ze szczególnym uwzględnieniem ideologizacji społeczeństwa ukraińskiego. Analizowane są możliwości i obszary zastosowania wpływów publiczno-zarządczych w środowisku kulturowym, które zapewniają maksymalną skuteczność procesów ideologizacji społeczeństwa. Badany jest problem możliwości i celowości kształtowania ideologii państwowej i jej propagowania poprzez sferę kulturową. Udowodniono potrzebę intensyfikacji wpływu państwa na procesy kulturowe w celu kształtowania takich ideologów, które są w stanie podnieść poziom tożsamości i tożsamości narodowej narodu ukraińskiego.

Słowa kluczowe: administracja publiczna w sferze kultury, środowisko kulturalne, wpływy publiczno-zarządcze, stosunki publiczno-prawne, publiczne instytucje kultury.

STATE GOVERNANCE IN THE FIELD OF CULTURE AS A WAY OF IDEOLOGIZATION OF SOCIETY

Oleh Chechel

*Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor,
Professor
Institute of Public Administration and Personnel Policy
of the National Academy of Culture and Arts Management (Kyiv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0002-5092-9593
e-mail: zedat@ukr.net*

Abstract. The article is devoted to the issues of practical implementation of state and administrative influence on the sphere of culture in order to introduce the ideologue into the public consciousness. The content and possibilities of state administration with an emphasis on the ideologization of Ukrainian society are revealed. Possibilities and spheres of application of state-administrative influence in the sphere of culture which provide the maximum efficiency of processes of ideologizing of a society are analyzed. The problem of possibility and expediency of formation of the state ideology and its propagation through the cultural sphere is investigated. The need of intensify state influence on cultural processes in order to form such ideologues that can increase the level of identity and national identity of the Ukrainian nation is proved.

Key words: state administration in field of culture, cultural environment, state-administrative influence, public-legal relations, state cultural institutions.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ ЯК ЗАСІБ ІДЕОЛОГІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Олег Чечель

*доктор наук з державного управління, доцент,
професор
Інституту публічного управління та кадрової політики
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (Київ, Україна)
ORCID ID: 0000-0002-5092-9593
e-mail: zedat@ukr.net*

Анотація. Стаття присвячена проблематиці практичної реалізації державно-управлінського впливу на сферу культури з метою запровадження ідеологем у суспільну свідомість. Розкриваються зміст та можливості державного управління з акцентом на ідеологізацію українського суспільства. Аналізуються можливості та сфери застосування державно-управлінського впливу в культурному середовищі, які забезпечують максимальну ефективність процесів ідеологізації суспільства. Досліджується проблема можливості та доцільності формування державної ідеології та її пропагування через культурну сферу. Доводиться необхідність інтенсифікації державного впливу на культурні процеси з метою формування таких ідеологем, які здатні підвищити рівень самобутності та національної ідентичності української нації.

Ключові слова: державне управління у сфері культури, культурне середовище, державно-управлінський вплив, публічно-правові відносини, державні заклади культури.

Вступ. Сфера культури натеper уявляється однією з найважливіших сфер суспільних відносин, якою держава традиційно опікується не досить ефективно, фактично за залишковим принципом фінансує розвиток сучасних соціокультурних потреб. Натомість в умовах протистояння зовнішній агресії, протидії реваншизму з боку антиукраїнських та українофобських сил саме культурний простір повинен стати елементомгуртування українського суспільства, активізації відродження національної самосвідомості та самобутності. Сучасна українська культура не повною мірою відповідає таким запитам суспільства, оскільки сам собою розвиток культурного середовища не має єдиного вектора або тренду.

Культурний потенціал суспільства не відтворює в собі глибинні ціннісні орієнтири української цивілізаційної думки, а являє собою радше прояв споживчої орієнтації на популяризацію доступних творів. Це породжує ситуацію, коли культурне надбання нації не накопичується, а витрачається, зміщує ціннісні орієнтири на популярні, але тимчасові культурні продукти. Усе це позбавляє культуру власної значущості, яка розкривається через функцію виховання, формування світоглядних орієнтирів і духовного збагачення. З огляду на це постає нагальна потреба втручання держави у процеси соціокультурного розвитку з метою підвищення рівня національної свідомості, патріотизму, національної культури та самоідентифікації українського суспільства. Для цього важливо забезпечити єдиний вектор або тренд розвитку культурних процесів, який можна визначити через ідеологічну складову частину культурного середовища. Не мається на увазі відродження насильницької пропаганди ідеалів та ідеологій, що є чужинними для української нації, а йдеться про формування міцного культурного середовища, яке за допомогою держави зможе трансформувати потенціал розвитку української цивілізаційної думки в систему демократичних національних цінностей, які стануть орієнтиром сучасного розвитку української держави.

Проблематика детермінації ідеологічної компоненти в системі державного управління культурою все частіше набуває належного рівня актуальності через зв'язок та вплив, який здійснює культурологічне середовище на процеси національного відродження та самоідентифікації. Саме тому є потреба пошуку нових підходів до розуміння та нових форматів для реалізації впливу держави на культурне середовище через імплементацію в нього ідеологічної компоненти. У цьому контексті найбільший інтерес викликають роботи таких учених, як: О.О. Бутник, Т.Л. Дорош, І.Г. Ігнатенко, О.В. Стороженко, Ю.В. Якимець та інші.

Основна частина. **Метою** статті є визначення ступеня впливу державного управління у сфері культури на процеси ідеологізації суспільства.

Державне управління як комплекс засобів і заходів із регулювання суспільних, публічно-політичних та соціально-економічних процесів уявляється всеохоплювальним організуючим та правостановлювальним впливом держави, основна мета якого – забезпечити її сталий розвиток та природну еволюцію. Держава через систему відповідних інститутів повинна забезпечувати гармонійний та збалансований розвиток усіх, без винятку, сфер людського буття.

У цьому є зміст її діяльності в контексті існування суспільного договору, за яким носій суверенітету, делегуючи свої повноваження державі, повинен отримувати суспільне благо у вигляді організації суспільних процесів, створення правопорядку та його захисту. Суспільству для його розвитку, еволюції необхідно не лише забезпечення прозорих умов, що являють собою формальний вираз правопорядку, а й наповнення суспільно-політичних процесів відповідним змістом. Цей зміст можна інтерпретувати по-різному, але головне його призначення полягає в тому, що еволюційний розвиток можливий лише в разі послідовної побудови системи цивілізаційних цінностей, їх запровадження у практику суспільних відносин та в державотворчі процеси.

Цивілізаційний вибір української нації виражається орієнтиром на європейські демократичні цінності, на посилення національної самоідентифікації через розбудову системи національних ідей – усе це потребує відповідного рівня забезпечення з боку держави, зокрема через формування державної політики, побудованої на принципах демократії, самоорганізації та свободи. Але ця свобода має бути реалізована з урахуванням вимог до високого рівня національної культури та свідомості, як індивідуальної, так і суспільної.

Останнє не є природним та приналежним до всіх націй, які проголошують демократію найвищою цінністю. Високий рівень національної свідомості має набувальний характер, тобто формується під впливом зовнішнього та внутрішнього середовища. Центральними елементами в системі таких чинників є культура, ідеологія, сфера державного управління. Поєднання їх у єдиному цілеспрямованому владно-управлінському впливі держави на процеси формування ідеології має проявлятися через насичення культурної сфери чіткими ціннісними детермінантами й орієнтирами, які формують основний ідеологічний стрижень само-свідомості нації.

Держава відповідає за те, щоб з урахуванням задекларованого рівня демократичних свобод у суспільстві створювалися такі передумови формування національної культури та свідомості, які б, у свою чергу, забезпечували необхідний суспільству тренд цивілізаційного розвитку. Ось саме таке забезпечення відбувається завдяки ідеології, але держава позбавлена імперативів формувати ідеологічні детермінанти. Тому існує потреба застосування так званого «м'якого» впливу. Він проявляється через опосередкований ефект від управління державою різними сферами суспільного життя, і головне місце посідає саме сфера культури.

Як зазначає Д.В. Якимець, «для сучасної правової держави головною функцією є охорона інтересів людини, захист її прав і свобод, забезпечення належних умов життя; сприяння розвитку освіти, науки, культури; захист конституційного ладу; забезпечення законності та правопорядку» (Якимець, 2011: 65). Науковець фактично прирівнює за значущістю такі сфери державного впливу, як створення належних умов життя та забезпечення конституційного ладу, з розвитком культури. Сфера культури представляється тим середовищем, у якому відбуваються певні трансформаційні процеси: світоглядних орієнтирів, цивілізаційних цінностей, споживчих уподобань тощо. Якість цих процесів простежується в довгостроковій перспективі, оскільки зміни суспільної й індивідуальної свідомості є досить тривалими в часі процесами історичного становлення нації.

Тому державне управління у сфері культури варто розуміти як процес, орієнтований на результат у перспективі. А результат залежить від набору інструментів державно-управлінського впливу та від тих ідеологічних детермінант, які закладаються з початку формування державної політики у сфері культури.

Учені А.В. Мерзляк та Є.С. Огарьов визнають трансформаційність як ознаку культурного середовища України. Однак, на їхню думку, така трансформаційність має стати результатом запровадження принципу децентралізації та регулюючого, а не управлінського (імперативний) підходу держави до ухвалення рішень у сфері культури. Натомість сучасна ситуація свідчить про централізацію системи управління культурною сферою (Мерзляк, Огарьов, 2017).

Щодо цього Т.Л. Дорош зазначає, що «управління культурою на рівні держави повинне в основному моделювати механізми цивілізаційного процесу, що природно протікає, діяти в рамках його соціальних законів і лише стимулювати прискорений розвиток суспільства в тому напрямі, у якому воно і само собою об'єктивно рухається» (Дорош, 2011: 151).

Історичний досвід України демонструє, що надмірний державний контроль та вплив на процеси культурологічного розвитку не сприяє формуванню високого рівня національної свідомості, а лише негативно впливає на укорінення нежиттєздатної ідеології. Прикладом такого надмірного впливу держави можна вважати спроби укорінення й утримання в суспільній свідомості ідеології комунізму, яка запроваджувалася, серед іншого, через культурну сферу. Ідеологія комунізму в кінцевому результаті була визнана хибною та неспроможною, а весь культурний шар, сформований на такій ідеології, та культурні продукти, які її пропагували, виявилися деконструктивними й антиутилітарними для потреб демократичного розвитку.

У цьому контексті варто звернутися до тези О.В. Стороженка, який вказує, що фактично існує державне управління культурною сферою, не регулювання, не модерація, а саме управління, яке втілюється у специфічному способі впливу суб'єктів управління / державних інститутів на відповідні об'єкти (заклади культури, особи, що створюють культурні продукти) (Стороженко, 2010: 162–165). Останні, у свою чергу, і є тими рушійними елементами, які формують культурне середовище. Держава повинна в цьому процесі виступати як гарант доступу громадськості «до культурних цінностей, культурної спадщини й інформації про них. У процесі співпраці державних органів та культурно-мистецької громадськості держава залучає представників культурно-мистецької громадськості до участі в різних сферах культурного життя» (Ігнатенко, 2012: 97).

Ця теза І.Г. Ігнатченко свідчить про необхідність розвитку державно-партнерських відносин у системі управління культурною сферою. Але характер партнерства з боку держави відрізняється від характеру партнерства з боку суб'єктів культурологічного процесу. На нашу думку, держава повинна формувати основні індикатори та тренди розвитку культурного середовища, заздалегідь визначати ті ідеологічні детермінанти, які мають бути мейнстрімом розвитку культурного середовища.

У цьому контексті важливим є вирішення оптимальності системи державного управління сферою культури, що, як зазначає О.О. Бутник, є центральною проблемою ефективності всього процесу. Головним завданням держави є «раціоналізація структури апарату управління та забезпечення оптимального співвідношення централізації й децентралізації в державному управлінні культурою» (Бутник, 2015: 94).

Децентралізація стосується й інституціонального прояву державного апарату, і організаційної побудови владно-управлінських взаємозв'язків. Децентралізація державного управління у сфері культури повинна передбачати здатність об'єктів управління, самих суб'єктів культурних відносин формувати тренди культурного розвитку суспільства. Держава повинна визначати лише межі, за які розвиток культури не може виходити, що пов'язано з необхідністю виконання завдань виховання майбутнього покоління на тих продуктах і цінностях, які пропагуються культурним середовищем сучасності.

Навіть більше, як стверджує В.В. Карлова, натепер узагалі «найближчою перспективою для системи державного управління у сфері культури в Україні є максимальне впровадження елементів державно-громадського управління. У такій моделі управління важливу роль мають відігравати органи державної влади й управління, які покликані ініціювати співпрацю із громадськістю щодо формування і реалізації державної політики у сфері культури, перетворити її на плідне партнерство» (Карлова, 2003: 11). Тобто увага акцентується на тому, що ідеологізація культурного середовища неможлива імперативно. Держава має реагувати на запити суспільства та на ті об'єктивні тенденції, які відбуваються в культурному середовищі.

Сучасний стан розвитку такого середовища все більше демонструє необхідність сприйняття того факту, що ті культурні явища й об'єкти, які продукуються, виступають більшою мірою ринковими продуктами, ніж елементами формування національної ідентичності, культурної спадщини тощо. Але навіть така ринкова орієнтація та модель відносин демонструють основні елементи впливу на суспільну свідомість. Використання їх для потреб установлення та поширення впливу певної ідеології вбачається логічним. Роль держави має проявлятися в популяризації цілком конкретних культурних продуктів засобами державного фінансування, що створить противагу суто ринковому підходу до розвитку культурної сфери.

Тому, як слушно зазначає В.М. Черба, «формуючи стратегічні механізми державного управління сферою культури в Україні, слід орієнтуватися на розуміння цільової орієнтації стратегічного управління – забезпечення в довгостроковому періоді стійкості розвитку і високої конкурентоспроможності складних соціально-економічних систем на основі мотивації персоналу, інновацій, зростання й ефективного використання економічного і людського потенціалів, протистояння зовнішнім загрозам, досягнення стійкої конкурентної переваги» (Черба, 2014).

Отже, механізм ідеологізації суспільства завдяки державному управлінню у сфері культури має полягати в такому:

- держава визначає потреби суспільного розвитку з урахуванням імперативу дотримання цивілізаційних принципів і цінностей, які покликані сформувати відповідний стан національної самоідентифікації;

- держава формує умови: організаційно-правові, матеріально-технічні, суспільно-політичні, у яких відбувається формування культурного середовища. Визначаються загальні тренди формування суспільної думки, індивідуальної та суспільної свідомості, межі й детермінанти формування правової культури;

- відбувається позиціонування державою тих чи інших культурних заходів, івентів, подій, які мають загальнонаціональне значення. Такі події не повинні діаметрально відрізнятися від тих культурних заходів, які мають найбільший рівень споживання як культурного продукту, орієнтованого на отримання короткотермінового ефекту;

- держава створює систему стимулів і заохочень для діячів культури або для широкого загалу з метою інтенсифікації культурних процесів, створення нових напрямів мистецької діяльності, розширення формату для створення якісних культурних продуктів, що матимуть потенційне загальнонаціональне значення;

- запровадження державою «м'яких» захисних механізмів та обмежень у сфері культури. Як приклад можна навести Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», у якому визначаються ліміти й обмеження на використання мови й інших, зокрема культурних, продуктів неукраїномовного походження з метою зменшення негативного впливу на процеси відновлення самоідентифікації української нації.

Окреслений механізм, який складається з декількох елементів, запроваджується в комплексі в режимі реального часу з хаотичним мережевим поєднанням різних елементів залежно від суспільної необхідності. Але сутність його дії проявляється в тому, що держава не проголошує та не нав'язує ідеологічні сентенції, модули бажаної поведінки суспільству. Держава повинна лише формувати такі умови для розвитку культурної сфери, які здатні забезпечити закріплення в суспільній свідомості ідеологем, потрібних для розвитку національної ідеї й української національної ідентичності. Елемент «м'якого» впливу з боку держави на розвиток культурних процесів простежується саме в тих обмеженнях, які запроваджуються за принципом стимулювальної необхідності розвитку самобутності українського народу, зокрема завдяки мові, масовій культурі, історичній пам'яті.

Держава має досить широкі можливості для ідеологізації суспільства так, щоб рівень індивідуальної та суспільної свідомості дав змогу підтримувати необхідну якість національної самоідентичності. Останнє напряму впливає на стан національної безпеки, оскільки унеможливорює проникнення в соціум ідей деструктивного для української державності характеру, ворожого впливу інших країн із метою розхитування державної цілісності та суверенітету.

Можливості, про які йдеться, проявляються через наявність законодавчо закріплених засобів державного управління у сфері культури, утілюються в такому:

1. По-перше, це державне управління об'єктами культури та деякими суб'єктами відносин у сфері культури, формування державного сектору культурних закладів. Для цього, відповідно до ст. ст. 1, 22–28 Закону України «Про культуру», створюється та фінансується з державного та місцевих бюджетів базова мережа закладів культури. Під нею розуміється «комплекс підприємств, установ, організацій і закладів культури державної та комунальної форми власності, діяльність яких спрямована на створення умов для забезпечення розвитку творчості людини, збирання, збереження, використання і поширення інформації про матеріальні та духовні культурні цінності, наукові розробки, а також на забезпечення цілісності культурного простору України, доступності національного культурного надбання, дотримання прав громадян у сфері культури» (Про культуру, 2010).

Держава, яка формує й утримує комплекс закладів культури, фактично виступає замовником того культурного продукту, який вони генерують. Однак варто розуміти, що цей продукт має бути щонайменше зіставним із споживчими запитами суспільства, оскільки інакше масова культура витіснятиме культурні продукти, які створюватимуться в державному секторі. Отже, ідеологічна компонента втілюється у планах, цілях і методах діяльності закладів культури державної та комунальної власності. Вони повинні відповідати загальнодержавним тенденціям розвитку національної ідентичності та цивілізаційного вибору українського народу.

2. По-друге, це організаційні механізми формування необхідних якостей культурного середовища за допомогою прямого впливу органів державної влади на процеси розвитку всього культурного середовища.

Це проявляється переважно в заходах і засобах охоронного та стимулюючого характеру, відповідно до яких держава сприяє створенню єдиного культурного простору України, стимулює вітчизняних виробників у сфері культури, забезпечує збереження культурної спадщини та культурних цінностей, що формують самоідентифікаційні ознаки українського народу, популяризує та поширює культурні продукти для формування відповідного культурного іміджу України.

Усе це відбувається завдяки організаційно-правовим засобам, визначеним у Законі України «Про культуру», а також у Законі України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Відповідно до ст. 23 цього Закону, держава забезпечує застосування української мови в усіх без винятку сегментах культурного простору, зокрема в: «культурно-мистецьких, розважальних та видовищних заходах; музейній справі; публічному показі театральних вистав; кінематографії, зокрема демонстрації кінопродуктів; туристичному та екскурсійному обслуговуванні» («Про забезпечення функціонування української мови як державної», 2019). Таке забезпечення здійснюється шляхом поширення продукції інформаційного характеру про відповідні культурні заходи; перекладу та дублювання продуктів театральної, кіноіндустрії тощо; формування необхідного інформаційного простору для ідентифікації об'єктів культурної спадщини, зокрема й для цілей іноземного туризму з метою поширення та популяризації української культури, створення системи міжнародних культурних зв'язків.

Ідеологічний компонент цього аспекту державного управління проявляється шляхом орієнтації споживача культурних продуктів на ті ціннісні детермінанти, які держава намагається запровадити як самоідентифікуючі ознаки української національної самобутності або в національній ідеї. Імплементовані в таке культурно-інформаційне середовище ідеологеми мають акцентувати увагу суспільства на основні цінності української нації, історичні витоки формування національних культурних традицій, самобутність українського народу та незалежність України, зокрема й в культурному аспекті, від впливу будь-яких інших держав.

3. По-третє, це державна політика стимулювання та заохочення запровадження відповідних ідеологем суб'єктами культурних відносин недержавного сектору. Це проявляється, зокрема, у комплексі заходів, що затверджені Кабінетом Міністрів України в Довгостроковій стратегії розвитку української культури, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2016 р. № 119-р. Відповідно до мети, «стратегія визначає основні напрями діяльності, які мають вивести сферу культури і творчості з периферії суспільно-політичних інтересів, забезпечивши їй провідне місце в суспільно-економічному розвитку України» («Про схвалення Довгострокової стратегії розвитку української культури», 2016).

Таке розуміння державою проблеми культурного розвитку свідчить про готовність стимулювання, фінансового також, розвитку недержавного сектору культури в напрямі, який би максимально забезпечив досягнення європейського вибору України. Отже, держава ідеологізує системою європейських демократичних принципів культурне середовище України вже на етапі організаційно-правового забезпечення регулювання культурних відносин. На практиці ж ідеологічний аспект державного управління проявляється в запровадженні такого інструментарію державної політики та діяльності інститутів держави, який не лише забезпечить підтримку національного культурного продукту, а й дасть змогу опосередковано впливати на його створення та поширення, а також на формування відповідного попиту.

Висновки. Підбиваючи підсумки реалізації державного управління у сфері культури як засобу запровадження ідеологем, необхідних та бажаних для продовження обраного вектора цивілізаційного розвитку України, варто акцентувати такі ключові моменти:

1. Державне управління у сфері культури завжди розглядатиметься як імперативний спосіб впливу держави на формування суспільної свідомості та системи цивілізаційних цінностей. Натомість, розглядаючи державне управління через мету відновлення самоідентичності українського народу та формування такого рівня національної свідомості, який забезпечить протистояння будь-яким деструктивним зовнішнім впливам із метою розхитування української державності, варто зазначити таке:

– держава повинна і зобов'язана впливати на формування єдиної ідеології, ціннісними орієнтирами якої є продовження формування демократичного суспільства та правової держави;

– держава має широкі повноваження щодо формування й імплементації в суспільну свідомість необхідних ідеологем через сферу культури такими засобами, як: управління державними закладами культури; створення організаційно-правових засобів регулювання культурних процесів і захисту вітчизняної культури; стимулювання формування необхідного попиту на культурні продукти з необхідним ідеологічним забарвленням або такими якісними характеристиками, які формують необхідну якість індивідуальної та суспільної національної свідомості, культури тощо.

2. Держава повинна розглядати сферу культури як середовище запровадження власного масового продукту, який має не лише ідеологічний зміст, а й такі споживчі якості, які забезпечать його просування в масовій культурі. Ми обстоюємо думку, що держава не є стороннім регулятором або спостерігачем за розвитком сфери культури, а навпаки, вона повинна бути активним учасником культурних процесів, оскільки саме через створення культурного продукту, відновлення національної культурної спадщини підвищуватимуться ефективність державної політики та стійкість національних ідей.

Список використаних джерел:

1. Бутник О.О. Державне управління становленням та розвитком культури в Україні. *Наукові розвідки з державного та муніципального управління*. 2015. № 1. С. 91–96.
2. Дорош Т.Л. Основні принципи державного управління сферою культури. *Актуальні проблеми державного управління*. 2011. № 2. С. 149–156.

3. Ігнатченко І.Г. Державне управління культурою в Україні в умовах формування інформаційного суспільства. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2012. Вип. 24. С. 92–105.
4. Карлова В.В. Державна політика у сфері культури: сутність та особливості реалізації в сучасних умовах : автореф. дис. ... канд. держ. упр.: 25.00.01. Київ, 2003. 22 с.
5. Мерзляк А.В., Огнар'юв Є.С. Державне управління сферою культури: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2017. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2017_1_4.
6. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25 квітня 2019 р. № 2704–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#n175>.
7. Про культуру : Закон України від 14 грудня 2010 р. № 2778–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#n8>.
8. Про схвалення Довгострокової стратегії розвитку української культури – стратегії реформ : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2016 р. № 119-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119-2016-%D1%80>.
9. Стороженко О.В. Теоретичні підходи до визначення поняття «система державного управління у сфері культури». *Актуальні проблеми державного управління*. 2010. № 1. С. 161–168.
10. Черба В.М. Формування стратегічних механізмів державного управління сферою культури в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток* : електронний журнал. 2014. № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=684>.
11. Якимець Ю.В. Державна політика у сфері культури. *Науковий вісник національної академії внутрішніх справ*. 2011. № 6. С. 64–69.

References:

1. Butnyk O.O. (2015) Derzhavne upravlinnia stanovlenniam ta rozvytkom kultury v Ukraini [State administration of the formation and development of culture in Ukraine]. *Naukovi rozvidky z derzhavnoho ta munitsypalnoho upravlinnia*. № 1. Pp. 91–96. [in Ukrainian]
2. Dorosh T.L. (2011) Osnovni pryntsyipy derzhavnoho upravlinnia sferoiu kultury [Basic principles of state administration in the field of culture]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*. № 2. Pp. 149–156.
3. Ihnatchenko I.H. (2012) Derzhavne upravlinnia kulturoiu v Ukraini v umovakh formuvannia informatsiinoho suspilstva [State administration of culture in Ukraine in the conditions of formation of information society]. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia*. Issue 24. Pp. 92–105. [in Ukrainian]
4. Karlova V.V. (2003) Derzhavna polityka u sferi kultury: sutnist ta osoblyvosti realizatsii v suchasnykh umovakh [State policy in the field of culture: the essence and features of implementation in modern conditions] : avtoref. dys. k. derzh. upr. ; 25.00.01. Kyiv. 22 p. [in Ukrainian]
5. Merzliak A., Ohnarov Ye. (2017) Derzhavne upravlinnia sferoiu kultury: vitchyzniani ta zarubizhnyi dosvid [Public administration in the field of culture: domestic and foreign experience]. *Publichne administruvannia: teoriia ta praktyka*. Vyp. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2017_1_4 [in Ukrainian]
6. Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy yak derzhavnoi: Zakon Ukrainy vid 25.04.2019 № 2704–VIII. [On ensuring the functioning of the Ukrainian language as the state language: Law of Ukraine of April 25, 2019 № 2704–VIII] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#n175> [in Ukrainian]
7. Pro kulturu: Zakon Ukrainy vid 14.12.2010 № 2778–VI [On culture: Law of Ukraine of 14.12.2010 № 2778–VI] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#n8> [in Ukrainian]
8. Pro skhvalennia Dovhostrokovoi stratehii rozvytku ukrainskoi kultury – stratehii reform: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 01.02.2016 № 119-r [On approval of the Long-term strategy for the development of Ukrainian culture – reform strategy: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 01.02.2016 № 119-r] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119-2016-%D1%80> [in Ukrainian]
9. Storozhenko O.V. (2010) Teoretychni pidkhody do vyznachennia poniattia “systema derzhavnoho upravlinnia u sferi kultury” [Theoretical approaches to the definition of “system of state administration in the field of culture”]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*. № 1. Pp. 161–168. [in Ukrainian]
10. Cherba V.M. (2014) Formuvannia stratehichnykh mekhanizmiv derzhavnoho upravlinnia sferoiu kultury v Ukraini [Formation of strategic mechanisms of state administration in the field of culture in Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonallennia ta rozvytok: Elektronnyi zhurnal*. № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=684> [in Ukrainian]
11. Iakymets Yu.V. (2011) Derzhavna polityka u sferi kultury [State policy in the field of culture]. *Naukovyi visnyk natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*. № 6. Pp. 64–69. [in Ukrainian]